

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему: **«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
(на прикладі ПП «ЦЕРНА»)»**

Виконавець:

студент факультету економіки та
управління підприємництвом
Мамонтов Дмитро Анатолійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Кошельок Галина Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в умовах переходу країни до ринкових відносин зниження собівартості продукції є важливим чинником розвитку економіки підприємства, тому що вона відбиває ефективність використання ресурсів, результати впровадження нової техніки й прогресивної технології, удосконалювання організації праці, виробництва, керування.

У системі показників, що характеризують ефективність виробництва, одне із провідних місць належить собівартості продукції. У ній як у синтетичному показнику відбиваються всі сторони виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства: рівень використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, якість роботи окремих працівників і керівництва в цілому. Аналіз собівартості продукції має чимале значення, бо за зниженні собівартості продукції збільшується прибуток організації.

Мета дослідження. На підставі теоретичних досліджень категорії «витрати підприємства», «управління витратами», аналізу ПП «Церна» знайти можливі шляхи зниження собівартості продукції господарства.

Відповідно до визначеної мети під час виконання кваліфікаційної роботи магістра необхідно вирішити такі **основні завдання**:

- дослідити економічну сутність витрат, з'ясувати їх класифікацію та склад витрат;
- розглянути поняття «управління витратами», визначити його роль в управлінні діяльністю підприємства;
- сформулювати особливості формулювання собівартості основних видів сільськогосподарської продукції;
- з'ясувати методи управління витратами на аграрних підприємствах;
- надати загальну характеристику розвитку аграрного бізнесу, охарактеризувати діяльність ПП «Церна» і провести аналіз основних показників його діяльності;
- проаналізувати витрати на виробництво продукції у цілому та складовими;
- з'ясувати фактори, що впливають на витрати на виробництво продукції;
- визначити шляхи зниження собівартості продукції підприємства;
- розробити заходи щодо зниження собівартості продукції.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність ПП «Церна», що займається вирощуванням сільськогосподарських культур.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти зниження собівартості продукції підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі методи: монографічний (вивчення вітчизняного визначення категорії «собівартість продукції»), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення і формування висновків), системного аналізу (аналіз економічного стану

досліджуваного господарства), економіко-статистичний з використанням ЕОМ (при проведенні факторного аналізу витрат на виробництво продукції) тощо.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань собівартості продукції, звітні дані Держкомстату України, фінансова звітність підприємства ПП «Церна», матеріали науково-практичних конференцій, монографій, професійних періодичних видань. У процесі написання кваліфікаційної роботи магістра досліджені і використані наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів та вчених в області вивчення собівартості продукції.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (71 найменувань). Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 90 сторінок комп'ютерного тексту, містить 22 таблиці та 9 рисунків.

Публікації. Мамонтов Д.А. Собівартість продукції – ключовий показник діяльності підприємства // Матеріали II міжвузівської науково-практичної конференції «Незалежна Україна: вектори політичного та соціально-економічного розвитку» (м. Одеса, 10 квітня 2019 р.). Одеса ОФЕК КНТЕУ, 2019. – С. 21-22.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі роботи «Теоретичні аспекти управління витратами на підприємствах» розглянуто теоретичні аспекти собівартості продукції, її економічна сутність і роль у діяльності підприємства, а також понятті «витрат», їх класифікація та склад, наведено особливості формулювання собівартості основних видів сільськогосподарської продукції.

Другий розділ роботи «Аналіз витрат на ПП «ЦЕРНА» присвячений аналізу діяльності господарства ПП «Церна» у цілому, розглянуто стан виробництва сільськогосподарської продукції (соняшнику та пшениці) в Україні, проаналізовано витрати на виробництво продукції у цілому та за окремими складовими.

У третьому розділі роботи «Удосконалення управління витратами на підприємствах» визначено основні напрямки та підходи до скорочення витрат на виробництво продукції, запропоновано заходи щодо зниження собівартості продукції.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. В процесі своєї діяльності підприємства використовують необхідні витрати живої і матеріалізованої праці. Поточні витрати формують собівартість продукції (робіт, послуг), що представляє собою виражені в грошовій формі сукупні витрати підприємства, пов'язані з підготовкою, виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг). Всі поточні витрати

підприємства класифікуються по цілому ряду ознак. Одним з важливіших класифікацій є групування за елементами та калькуляційними статтями.

2. У процесі аналізу з'ясували, що управління витратами розглядають як систему і як процес. Управління витратами – це система цілеспрямованого впливу на склад, структуру й поведінку витрат і їх факторів на всіх етапах формування та розподілу витрат, що ґрунтується на використанні об'єктивних економічних законів і функцій менеджменту. Управляти витратами означає: організувати облік витрат за підрозділами; аналізувати структуру витрат і її вплив на результати діяльності підприємства; приймати обґрунтовані управлінські рішення; здійснювати планування витрат; планувати прибуток з урахуванням витрат; формувати дієву мотивацію працівників до контролю та зменшення витрат; контролювати рівень витрат і вживати заходи для їх зниження.

3. У категоріальному апараті економічної літератури визначення «собівартість продукції» є найбільш дискусійним і неоднозначним. Про це свідчать протилежні тлумачення даного поняття різними авторами в економічній літературі. Дослідження сутності собівартості продукції показало, що собівартість продукції – категорія, що на сучасному етапі розвитку ринкової економіки виражає не тільки продуктивні, а й непродуктивні витрати, викликані умовами виробництва та характеризує ефективність функціонування підприємства, це витрати на виробництво та реалізацію продукції у грошовому виразі. Собівартість слугує базою ціни товару і її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Підприємство не може встановлювати ціну, нижчу за собівартість, бо в такому разі воно матиме збитки. Формування собівартості здійснюється за допомогою калькуляції, яку здійснює господарюючий суб'єкт.

4. Основними методами визначення собівартості є: пряме віднесення витрат на відповідні види продукції; вилучення із загальної суми витрат побічної продукції, вираженої у грошовій формі; розподіл витрат між видами продукції пропорційно до кількісного значення однієї з головних ознак, спільної для всіх видів одержаної продукції; коефіцієнтний метод; пропорційний метод; комбінований метод.

5. Важливою галуззю матеріального виробництва України є сільське господарство, в структурі якого виділяють дві основні галузі – це рослинництво та тваринництво. Сільське господарство має певні особливості на відміну від багатьох інших галузей: залежить від кліматичних умов, найважливішим засобом є земля, виробництво пов'язано з біологічними процесами, виробництво має сезонний характер, продукція втрачає свою якість в залежності від умов зберігання, родючість землі залежить від уходу за нею. Розвиток сільського господарства як галузі, що забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість сировиною, має пріоритетне значення, локомотив, який повинен вивести країну з економічної кризи.

Об'єктом дослідження виступає діяльність фермерського господарства ПП «ЦЕРНА», яке утворено у 2007 році та розташоване у с. Долинське

Ананьївського району Одеської області. Основним видом діяльності господарства є вирощування сільськогосподарських культур. Проведення порівняльного аналізу показав, що проаналізувавши витрати на вирощування пшениці та соняшнику, можна зазначити, що господарство прийняло рішення вирощувати соняшник у 2018 році, але кліматичні умови були не достатньо сприятливими для вирощування соняшнику. Через дуже високу температуру, в різних регіонах України в сезоні-2018 урожайність соняшнику значно знизилася. В окремих господарствах з гектара збирали навіть по 8 ц насіння, що майже вдвічі менше норми, це наявно видно для нашого господарства. Аналіз основних техніко-економічних показників, наведених в таблиці, свідчить про не достатньо високий рівень ефективності виробництва у 2016-2018.

6. Аналіз структури затрат за економічними елементами дозволяє визначити характер продукції, що виробляється тобто визначити яка вона є: матеріаломістка, енергомістка, трудомістка або фондомістка. Сільськогосподарська продукція є матеріаломісткою. Але матеріальні витрати за останній рік суттєво знизилися. Аналіз витрат на матеріали, покупні вироби і напівфабрикати, паливо, електроенергію є одним з ключових етапів проведення аналізу, що починається із загальної оцінки їх величини у собівартості всієї товарної продукції за прямими статтями калькуляції. У структурі матеріальних витрат господарства перше місце займають насіння і посадковий матеріал, друге місце – мінеральні добрива, третє – пальне і мастильні матеріали.

7. Урожайність, посівна площа, а отже і валовий збір сільськогосподарських культур безпосередньо впливає на собівартість 1 ц. У ПП «Церна» собівартість 1 ц сільськогосподарських культур щорічно підвищується, що пов'язано в більшій мірі з інфляцією, що відбувається в країні. Оскільки в процесі інфляції відбувається подорожчання всіх грошово-матеріальних витрат, що не може не відіб'ється на величині собівартості культур. Вплив факторів на зміну собівартості сільськогосподарських культур проводиться за допомогою адитивної і мультиплікативної моделей.

Витрати на 1 грн. продукції у 2018 році склали 0,989 грн., порівняно з 2017 роком вони знизилися на 0,007 грн. Ефективність витрат на виробництво та збут продукції характеризує показник рентабельності реалізованої продукції, який у 2018 році склав 1,14 %, порівняно з 2017 роком він зріс на 0,71 в.п.

8. Основними шляхами скорочення витрат, або економії є: організаційні зміни, фінансові стратегії, зниження витрат, скорочення активів, створення прибутків. Основними факторами збільшення виробництва сільськогосподарських культур є зростання врожайності, розширення посівних площ за рахунок більш повного використання землі, недопущення загибелі посівів.

9. Заключним етапом аналізу підсумків роботи ПП «Церна» з розвитку галузі рослинництва є підрахунок і узагальнення внутрішньогосподарських

резервів зниження собівартості продукції і розробка конкретних пропозицій щодо їх використання.

Під господарськими резервами розуміють можливості виробничо-фінансової діяльності підприємства за допомогою максимального використання в процесі роботи наявного виробничого потенціалу досягнень науково-технічного прогресу і передового досвіду.

Основними заходами, стали: зниження собівартості продукції за рахунок зниження матеріальних витрат, а саме у структурі повній собівартості продукції 70 % займають насіння і посадковий матеріал. Тому зниження витрат на цю складову надасть можливість знизити повну собівартість продукції. Важливо забезпечити надходження сировини від таких постачальників, які знаходяться на невеликій відстані від підприємства, а також перевозити вантажі найбільш дешевим видом транспорту. Все це призведе до зниження повної собівартості 47375 тис. грн.. і зростанню рівня рентабельності реалізованої продукції на 13 в.п.

Другим заходом є підвищення врожайності сільськогосподарських культур за рахунок впровадження прогресивних систем землеробства, а саме використання сучасного методу обробки землі технологією No-Till – «без оранки». Це призведе до зростання врожайності та дозволить знизити повну собівартість на 34565 грн. при цьому зросте прибуток від реалізації продукції на таку ж суму, а рентабельність реалізованої продукції збільшиться на 9,0 в.п.

АНОТАЦІЯ

Мамонтов Д.А. «Управління витратами аграрних підприємств (на прикладі ПП «ЦЕРНА»)», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою

(шифр та назва спеціальності)

професійного спрямування «Економіка та стратегія розвитку підприємства». -

(назва магістерської програм)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження є господарська діяльність ПП «Церна», що займається вирощуванням сільськогосподарських культур.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні аспекти собівартості продукції, її економічна сутність і роль у діяльності підприємства, а також понятті «витрат», їх класифікація та склад, наведено особливості формулювання собівартості основних видів сільськогосподарської продукції.

Другий розділ роботи присвячений аналізу діяльності господарства ПП «Церна» у цілому, розглянуто стан виробництва сільськогосподарської продукції (соняшнику та пшениці) в Україні, проаналізовано витрати на виробництво продукції у цілому та за окремими складовими.

У третьому розділі роботи визначено основні напрямки та підходи до скорочення витрат на виробництво продукції, запропоновано заходи щодо зниження собівартості продукції.

Ключові слова: управління, витрати, собівартість продукції, аграрний бізнес, зміни витрати, постійні витрати.

ANNOTATION

Mamontov D.A. "Management of expenses of agricultural enterprises (on the example of PE "CERNO"), 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity» under the master's program

(code and name of the specialty)

«Economy and development strategy of the enterprise ».

(title of master program)

– Odessa National Economics University. – Odessa, 2019.

The Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the economic activity of PE "Cerna" engaged in the cultivation of crops.

The first section of the paper deals with the theoretical aspects of the cost of production, its economic nature and role in the activity of the enterprise, as well as the concepts of "costs", their classification and composition, features of the formulation of the cost of basic agricultural products.

The second section of the paper is devoted to the analysis of the activities of the farm of PE "Tern" as a whole, examines the state of production of agricultural products (sunflower and wheat) in Ukraine, analyzes the costs of production of products as a whole and by individual components.

The third section defines the main directions and approaches to reducing production costs, and proposes measures to reduce the cost of production.

Keywords: management, costs, cost of production, agrarian business, change in costs, fixed costs.